Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

26 päivänä syyskuuta 2024*

Ennakkoratkaisupyyntö – Sosiaalipolitiikka – Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelu – Direktiivi 89/391/ETY – Turvallisuuden ja terveyden suojaamista koskevat yleiset velvoitteet – Rinnakkaiset kansalliset menettelyt – Hallintotuomioistuimen ratkaisu, joka on oikeusvoimainen rikostuomioistuimessa – Tapahtuman määrittely ”työtapaturmaksi” – Direktiivillä 89/391 taattujen oikeuksien suojan tehokkuus – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla – Oikeus tulla kuulluksi – Kurinpitomenettelyt yleisen tuomioistuimen tuomaria vastaan siinä tapauksessa, ettei unionin oikeuden vastaista perustuslakituomioistuimen ratkaisua ole noudatettu – Unionin oikeuden ensisijaisuus

Asiassa C-792/22,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Curtea de Apel Braşov (Braşovin ylioikeus, Romania) on esittänyt 21.12.2022 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 23.12.2022, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

MG

ja jossa asian käsittelyyn osallistuvat:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM ja

SC Energotehnica SRL Sibiu,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev, varapresidentti L. Bay Larsen (esittelevä tuomari) sekä tuomarit T. von Danwitz, P. G. Xuereb ja A. Kumin,

julkisasiamies: A. Rantos,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

* Oikeudenkäyntikieli: romania.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea, asiamiehenään D. Câmpean,

– Romanian hallitus, asiamiehinään R. Antonie, E. Gane ja A. Rotăreanu,

– Euroopan komissio, asiamiehinään A. Armenia ja D. Recchia,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.4.2024 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä 12.6.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/391/ETY (EYVL 1989, L 183, s. 1) 1 artiklan 1 ja 2 kohdan ja 5 artiklan 1 kohdan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 31 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty rikosasiassa, jossa vastaajana on MG, jota syytetään työturvallisuutta ja -terveyttä koskevien lakisääteisten toimenpiteiden noudattamatta jättämisestä sekä kuolemantuottamuksesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 89/391 johdanto-osan kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”on yhä liian paljon työtapaturmia ja ammattitauteihin sairastuneita; ehkäisevät toimenpiteet on otettava käyttöön tai niitä on parannettava viipymättä, jotta työntekijöiden turvallisuus ja terveys voitaisiin turvata ja parempi suojelun taso varmistaa”.

4 Kyseisen direktiivin 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tämän direktiivin tarkoituksena on toteuttaa työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamiseksi työssä tarpeelliset toimenpiteet.

2. Tämän vuoksi direktiivissä on yleisiä periaatteita, jotka koskevat työssä ilmenevien vaarojen ehkäisemistä, turvallisuuden ja terveyden suojelua, vaarojen ja tapaturman aiheuttajien poistamista, tiedottamista työntekijöille ja heidän edustajilleen, heidän kuulemistaan, heidän tasapuolista osallistumistaan kansallisen lainsäädännön tai käytännön mukaisesti ja heidän kouluttamistaan, sekä lisäksi yleisiä ohjeita näiden periaatteiden täytäntöön panemiseksi.”

5 Kyseisen direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että työnantajat, työntekijät ja työntekijöiden edustajat ovat niiden oikeussääntöjen alaisia, jotka ovat tarpeellisia tämän direktiivin täytäntöönpanemiseksi.”

6 Direktiivin 5 artiklan, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Työnantajan velvollisuutena on huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä kaikissa työhön liittyvissä tilanteissa.”

Romanian oikeus

Rikoskoodeksi ja rikosprosessikoodeksi

7 Rikoskoodeksin (Codul penal) 350 §:ssä, jonka otsikko on ”Lakisääteisten työturvallisuus- ja työterveystoimenpiteiden laiminlyönti”, säädetään seuraavaa:

”(1) Jos henkilö työturvallisuutta ja -terveyttä koskevia velvollisuuksia ja toimenpiteitä noudattamatta jättämällä aiheuttaa välittömän työtapaturmaa tai työperäistä sairautta koskevan vaaran, hänet on tuomittava vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi tai sakkoon.

– –

(3) Jos edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetut teot tehdään tuottamuksellisesti, niistä on tuomittava vankeuteen vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi tai sakkoon.”

8 Kyseisen koodeksin 192 §:n, jonka otsikko on ”Kuolemantuottamus”, 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kuolemantuottamuksesta, joka johtuu säännösten noudattamatta jättämisestä taikka tietyn ammatin tai toiminnan harjoittamista koskevien varotoimenpiteiden laiminlyönnistä, on tuomittava vankeuteen 2–7 vuodeksi. Kun säännösten rikkominen tai varotoimenpiteiden laiminlyönti on itsessään rangaistava teko, sovelletaan rikoskonkurrenssia koskevia säännöksiä.”

9 Rikosprosessikoodeksin (Codul de procedură penală) 52 §:n ja 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Rikostuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan kaikki asian ratkaisemisen kannalta alustavat kysymykset, vaikka kysymys kuuluisi luonteensa vuoksi toisen tuomioistuimen toimivaltaan, paitsi jos toimivalta ratkaista kysymys ei kuulu oikeuslaitokselle.

(2) Rikostuomioistuin ratkaisee alustavan kysymyksen sitä alaa koskevien sääntöjen ja todistelukeinojen mukaisesti, johon kysymys kuuluu.”

Työturvallisuudesta ja työterveydestä annettu laki

10 Työturvallisuudesta ja työterveydestä 14.7.2006 annetun lain nro 319/2006 (legea nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă; *Monitorul Oficial al României*, osa I, nro 646, 26.7.2006; jäljempänä työturvallisuuslaki), jolla direktiivi 89/391 pannaan täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä, 5 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tässä laissa tarkoitetaan

– –

g) työtapaturmalla: väkivaltaista ruumiinvammaa ja akuuttia työperäistä myrkytystä, joka sattuu työssä tai työtehtäviä suoritettaessa ja aiheuttaa tilapäisen työkyvyttömyyden vähintään kolmen kalenteripäivän ajaksi, työkyvyttömyyden tai kuoleman;

– –”

11 Kyseisen lain 20 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Työnantajan on huolehdittava, että jokainen työntekijä saa riittävästi asianmukaista koulutusta työturvallisuus- ja työterveysasioissa erityisesti juuri omaa työpistettään tai työtään koskevan tiedon ja ohjeiden muodossa

– –

b) vaihdettaessa työtä – –;

– –”

12 Kyseisen lain 22 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Työntekijöiden on suoritettava työnsä koulutuksensa ja valmennuksensa mukaisesti ja noudatettava työnantajalta saamiaan ohjeita siten, etteivät he aiheuta työtapaturmien tai työperäisten sairauksien vaaraa itselleen tai muille henkilöille, joihin heidän työhön liittyvät toimensa tai laiminlyöntinsä vaikuttavat.”

13 Kyseisen lain 29 §:n 1 momentin mukaan alueellisten työsuojeluviranomaisten on tehtävä tutkinta muun muassa tilanteesta, joka on johtanut uhrin kuolemaan. Kyseisen 29 §:n 2 momentin mukaan tutkinnan tulokset kirjataan pöytäkirjaan.

Turvallisuutta ja terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset

14 Työntekijöiden työssään käyttämille työvälineille asetettavista turvallisuutta ja terveyttä koskevista vähimmäisvaatimuksista 30.8.2006 annetussa hallituksen päätöksessä nro 1146/2006 (Hotărârea Guvernului nr. 1146/2006, cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă; *Monitorul Oficial al României*, osa I, nro 815, 3.10.2006) todetaan seuraavaa:

”3.3.2.1. Sähkötyölaitteistoissa ja -välineissä työntekijä suojataan suoran kosketuksen aiheuttamalta sähköiskulta teknisillä toimenpiteillä ja niitä täydentävillä organisatorisilla toimenpiteillä. – –

3.3.2.3. Työntekijä suojataan suoran kosketuksen aiheuttamalta sähköiskulta seuraavilla organisatorisilla toimenpiteillä:

a) sähkölaitteistoihin kohdistuvia työtehtäviä (esim. vianpoistot, korjaukset ja liitännät) saavat tehdä vain sähköalan ammattilaiset, jotka on valtuutettu ja koulutettu kyseiseen työhön;

b) työtehtäviä saa suorittaa vain tiettyjen työmuotojen perusteella;

– –

e) jokaista sähkölaitteistoon liittyvää työtehtävää varten on laadittava työohjeet.

3.3.2.4. Sähköllä toimivia laitteistoja, koneita, välineitä ja laitteita saa käsitellä vain seuraavien työmuotojen perusteella:

– –

d) suulliset määräykset (SM);

– –

3.3.23.1. Jos sähkölaitteistoihin tai -laitteisiin kohdistuvia töitä tehdään jännitteen ollessa pois kytkettynä tai kytkettynä, on käytettävä sähköeristäviä suojavälineitä. – –

3.3.23.4. Sähkölaitteistoihin ja -laitteisiin kohdistuvia töitä jännitteen ollessa kytkettynä saa tehdä vain henkilöstö, joka on valtuutettu työskentelemään jännitteen ollessa kytkettynä.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

15 SC Energotehnica SRL Sibiun (jäljempänä Energotehnica) sähköasentaja kuoli 5.9.2017 sähköiskuun vaihtaessaan ulkovalaisinta pienjännitepylvääseen maatilalla.

16 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että MG, joka oli myös Energotehnican työntekijä, vastasi töiden organisoimisesta, henkilöstön ohjaamisesta sekä työturvallisuutta ja suojavarusteita koskevista toimenpiteistä.

17 Kyseisen kuolemantapauksen jälkeen aloitettiin kaksi menettelyä, jotka koskevat pääasian tapahtumaa, eli yhtäältä Inspecția Munciin (työsuojeluviranomainen, Romania) Energotehnicaa vastaan aloittama hallinnollinen tutkintamenettely ja toisaalta MG:tä vastaan aloitettu rikosoikeudellinen menettely lakisääteisten työturvallisuutta koskevien toimenpiteiden noudattamatta jättämisen ja kuolemantuottamuksen vuoksi.

18 Yhtäältä hallinnollisesta tutkinnasta on todettava, että työsuojeluviranomainen luonnehti tapauksen 9.9.2019 päivätyssä tutkintapöytäkirjassa kansallisessa lainsäädännössä tarkoitetuksi työtapaturmaksi.

19 Tämän johdosta Energotehnica nosti Tribunalul Sibiussa (Sibiun alioikeus, Romania) hallinnollisen kanteen, jolla se vaati kyseisen pöytäkirjan kumoamista.

20 Kyseinen tuomioistuin kumosi 10.2.2021 antamallaan tuomiolla kyseisen pöytäkirjan osittain katsoen, toisin kuin työsuojeluviranomainen, ettei pääasiassa kyseessä ollut tapahtuma ollut työtapaturma.

21 Työsuojeluviranomainen valitti tästä tuomiosta Curtea de Apel Alba Iuliaan (Alba Iulian ylioikeus, Romania), joka hylkäsi valituksen 14.6.2021 antamallaan tuomiolla.

22 Toisaalta MG:tä vastaan aloitetuista rikosoikeudellisista menettelyistä on todettava, että hänet haastettiin Judecătoria Rupeaan (Rupean ensimmäisen asteen tuomioistuin) Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupean (Rupean ensimmäisen asteen tuomioistuimen syyttäjäviranomainen, Romania) 31.7.2020 päivätyn haastehakemuksen johdosta.

23 Syyttäjä esitti haastehakemuksessaan, että 5.7.2017 noin klo 18 aikoihin MG oli ohjeistanut uhria vaihtamaan kyseessä olevan valaisimen toteuttamatta työturvallisuus- ja työterveystoimenpiteitä eli huolehtimatta siitä, että valaisimen vaihtamisen suorittaa valtuutettu henkilöstö MG:n valvonnan alaisena. Täten uhri oli suorittanut työn katkaisematta virransyöttöä ja käyttämättä sähköä eristäviä suojakäsineitä.

24 Uhrin oikeudenomistajat vaativat asianomistajina kyseisessä tuomioistuimessa, että MG ja Energotehnica, joista jälkimmäisellä oli siviilioikeudellinen vastuu MG:n toiminnasta, velvoitetaan korvaamaan heille aiheutunut vahinko.

25 24.12.2021 antamallaan tuomiolla Judecătoria Rupea vapautti MG:n rikossyytteestä ja hylkäsi yksityisoikeudellisen vaatimuksen, jonka uhrin oikeudenomistajat olivat esittäneet. Kyseinen tuomioistuin katsoi yhtäältä, että oli olemassa perusteltu epäilys siitä, oliko MG antanut työmääräyksen uhrille, ja toisaalta, että pääasiassa kyseessä oleva tapahtuma oli tapahtunut työajan jälkeen, joten sitä ei voitu pitää työtapaturmana.

26 Rupean ensimmäisen asteen tuomioistuimen syyttäjäviranomainen ja uhrin oikeudenomistajat valittivat kyseisestä tuomiosta Curtea de Apel Braşoviin, joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin.

27 Kyseinen tuomioistuin toteaa, että Romanian oikeuden, sellaisena kuin sitä on tulkittu Curtea Constituțională:n (perustuslakituomioistuin, Romania) oikeuskäytännön valossa, mukaan hallintotuomioistuimen ratkaisu sitoo rikostuomioistuinta sen oikeusvoiman vuoksi.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että kysymys siitä, onko uhrin kuoleman aiheuttanut tapahtuma työturvallisuuslaissa tarkoitettu ”työtapaturma”, on rikosprosessikoodeksin 52 §:ssä tarkoitettu alustava kysymys.

28 Kyseinen tuomioistuin korostaa tältä osin, että Curtea Constituțională on 17.2.2021 antamallaan ratkaisulla todennut oikeusvoiman ehdottoman luonteen sellaisten (laajassa merkityksessä) siviilituomioiden osalta, joissa on ratkaistu tällaisia alustavia kysymyksiä.

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että näin ollen sitä sitovat hallintotuomioistuimen päätelmät, joissa ei ole hyväksytty pääasiassa kyseessä olevan tapahtuman luonnehtimista Romanian oikeuden mukaiseksi työtapaturmaksi.

30 Tämän luonnehdinnan oikeusvoimavaikutus estää sitä lausumasta syytteeseen asetettujen osapuolten rikosoikeudellisesta tai yksityisoikeudellisesta vastuusta, koska mainittu luonnehdinta on osa sen rikoksen tunnusmerkistöä, josta sen on annettava tuomio.

31 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lisää, että rikosasian asianomistajia ei ole kuultu hallintotuomioistuimessa, koska hallintomenettelyssä ovat olleet vastakkain ainoastaan Energotehnica ja työsuojeluviranomainen.

32 Tällainen mahdottomuus lausua rikosoikeudellisen tai yksityisoikeudellisen vastuun syntymisestä, vaikka näissä menettelyissä kuullut osapuolet eivät ole samat, loukkaa kyseisen tuomioistuimen mukaan direktiivin 89/391 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa sekä 5 artiklan 1 kohdassa, luettuina perusoikeuskirjan 31 artiklan 1 kohdan valossa, vahvistettuja työnantajan vastuuta ja työntekijöiden suojelua koskevia periaatteita.

33 Tässä tilanteessa Curtea de Apel Braşov on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Ovatko työntekijöiden suojelun periaate ja työnantajan vastuuta koskeva periaate, jotka on vahvistettu [direktiivin 89/391,] joka on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä [työturvallisuudesta ja työterveydestä annetulla lailla], 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa ja 5 artiklan 1 kohdassa, luettuina [perusoikeuskirjan] 31 artiklan 1 kohdan valossa, esteenä pääasian oikeudenkäynnissä sovellettavan kaltaiselle sääntelylle sellaisena kuin kansallinen perustuslakituomioistuin [on sitä ratkaisussaan tulkinnut], jonka mukaan hallintotuomioistuin voi työnantajan pyynnöstä ja kontradiktorisessa menettelyssä, johon ainoastaan valtion hallintoviranomainen osallistuu, lopullisesti todeta, ettei tapahtuma ole direktiivissä tarkoitettu työtapaturma, ja siten estää rikostuomioistuinta, jonka puoleen on kääntynyt sekä syyttäjä, joka on nostanut syytteen vastuussa olevaa työntekijää vastaan, että asianomistaja, joka on esittänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen samaa työnantajaa, joka on yksityisoikeudellisesti vastuussa oleva osapuoli rikosasiassa, sekä tämän työntekijää vastaan, antamasta erilaista ratkaisua siitä, onko samaa tapahtumaa luonnehdittava työtapaturmaksi, joka täyttää rikosoikeudenkäynnissä käsiteltävän rikoksen tunnusmerkistön (jonka puuttuessa ei voida todeta rikosoikeudellista vastuuta eikä rikosoikeudelliseen vastuuseen liittyvää yksityisoikeudellista vastuuta), kun otetaan huomioon hallintotuomioistuimen lainvoimaisen ratkaisun oikeusvoimaisuus?

2) Jos [ensimmäiseen kysymykseen] vastataan myöntävästi, onko unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatetta tulkittava siten, että se on esteenä sellaiselle kansalliselle sääntelylle tai käytännölle, jonka mukaan kansallisen perustuslakituomioistuimen ratkaisut sitovat kansallisia yleisiä tuomioistuimia eivätkä nämä voi tästä syystä ja syyllistymättä kurinpidolliseen rikkomukseen omasta aloitteestaan jättää soveltamatta mainituista ratkaisuista johtuvaa oikeuskäytäntöä, vaikka ne unionin tuomioistuimen tuomion perusteella katsoisivat, että tämä oikeuskäytäntö on ristiriidassa direktiivin 89/391, joka on saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä [työturvallisuudesta ja työterveydestä annetulla lailla], 1 artiklan 1 ja 2 kohdan ja 5 artiklan 1 kohdan kanssa, luettuina [perusoikeuskirjan] 31 artiklan 1 kohdan valossa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

34 Romanian hallitus väittää, että ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta.

35 Tältä osin kyseinen hallitus väittää ensimmäisen kysymyksen osalta, että ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä oleva valitus on tehty sellaisen menettelyn yhteydessä, jossa on kyse työntekijän, ei työnantajan, rikosoikeudellinen vastuun syntymisestä, ja viimeksi mainittu on vain siviilioikeudellisesti vastuussa oleva osapuoli rikosasiassa. Direktiivissä 89/391 säädetään kuitenkin ainoastaan työnantajille kuuluvasta velvollisuudesta huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä kaikissa työhön liittyvissä tilanteissa sekä työnantajien vastuusta siinä tapauksessa, että tätä velvoitetta ei noudateta. Siten oikeussuhde, josta ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta on pyydetty lausumaan, ei liity kyseisen direktiivin aineelliseen soveltamisalaan. Näin ollen ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta.

36 Romanian hallitus väittää, ettei toinen ennakkoratkaisukysymys ole luonteeltaan itsenäinen, koska sen käsittely on riippuvainen ensimmäiseen kysymykseen annettavasta vastauksesta, joten myös se on jätettävä tutkimatta.

37 Tältä osin on ensin huomautettava, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa pääasia on vireillä, tehtävänä on harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta, jolloin olettamana on, että niillä on merkitystä. Jos siis esitetty kysymys koskee unionin oikeussäännön tulkintaa tai pätevyyttä, unionin tuomioistuimella on lähtökohtaisesti velvollisuus vastata siihen, paitsi jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyyn kysymykseen (tuomio 22.2.2024, Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

38 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että uhrin oikeudenomistajat esiintyivät rikostuomioistuimessa asianomistajina ja vaativat syytetyn ja työnantajan velvoittamista korvaamaan heidän vahinkonsa. Näin ollen ei voida katsoa, että pääasian oikeudenkäynti ei koskisi työnantajaa ja että ensimmäisessä kysymyksessä esiin tuotu ongelma olisi luonteeltaan hypoteettinen. Lisäksi kysymys siitä, onko unionin oikeus esteenä sille, että

hallintotuomioistuin voi rikostuomioistuinta sitovasti lausua tapahtuman luonnehdinnasta Romanian oikeudessa tarkoitetuksi työtapaturmaksi, on ratkaiseva ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa käytävän menettelyn lopputuloksen kannalta.

39 Tästä seuraa, että esitetyt kysymykset on otettava tutkittaviksi.

Asiakysymys

Ensimmäinen kysymys

40 Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 89/391 1 artiklan 1 ja 2 kohtaa sekä 5 artiklan 1 kohtaa, luettuina yhdessä perusoikeuskirjan 31 artiklan ja tehokkuusperiaatteen kanssa, tulkittava siten, että ne ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, sellaisena kuin kyseisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuin on sitä tulkinnut, jonka nojalla hallintotuomioistuimen lainvoimainen ratkaisu, joka koskee tapahtuman luonnehdintaa työtapaturmaksi, on oikeusvoimainen rikostuomioistuimessa, jos tämän lainsäädännön mukaan kyseisen tapahtuman uhriksi joutuneen työntekijän oikeudenomistajia ei voida kuulla missään menettelyissä, jossa ratkaistaan, onko tällainen työtapaturma tapahtunut.

41 Aluksi on huomautettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian (tuomio 13.6.2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Tosiasialliset energiakustannukset), C-266/23, EU:C:2024:506, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Tätä varten unionin tuomioistuin voi poimia kaikista kansallisen tuomioistuimen esittämistä seikoista ja erityisesti ennakkoratkaisupyynnön perusteluista ne unionin oikeutta koskevat seikat, joita on syytä tulkita, kun otetaan huomioon pääasian riidan kohde. Unionin tuomioistuin saattaa lisäksi joutua ottamaan huomioon sellaisia unionin oikeuden normeja, joihin kansallinen tuomioistuin ei ole ennakkoratkaisukysymyksessään viitannut (tuomio 25.4.2024, PAN Europe (Closer), C-308/22, EU:C:2024:350, 86 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Nyt käsiteltävässä asiassa on siis todettava, että perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattu oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan on merkityksellinen myös esitettyihin kysymyksiin annettavan vastauksen kannalta.

44 Direktiivin 89/391 osalta on todettava, että sen 1 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin johdanto-osan kymmenennen perustelukappaleen kanssa, ilmenee, että direktiivin tarkoituksena on toteuttaa työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamiseksi työssä tarpeelliset ennalta ehkäisevät toimenpiteet paremman suojelun tason varmistamiseksi.

45 Kyseinen direktiivissä on, kuten sen 1 artiklan 2 kohdassa täsmennetään, yleisiä periaatteita, jotka koskevat työssä ilmenevien vaarojen ehkäisemistä, turvallisuuden ja terveyden suojelua, vaarojen ja tapaturman aiheuttajien poistamista sekä yleisiä ohjeita näiden periaatteiden täytäntöön panemiseksi.

46 Lisäksi on todettava, että direktiivin 89/391 5 artiklan 1 kohdassa säädetään, että työnantajan velvollisuutena on huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä kaikissa työhön liittyvissä tilanteissa.

47 Kuten 14.6.2007 annetun tuomion komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta (C-127/05, EU:C:2007:338) 41 kohdassa on täsmennetty, tällä säännöksellä asetetaan työnantajalle velvollisuus huolehtia työntekijöiden turvallisesta työympäristöstä, ja tämän velvollisuuden sisältöä täsmennetään kyseisen direktiivin 6–12 artiklassa sekä useilla erityisdirektiiveillä, joissa säädetään ehkäisevistä toimenpiteistä, jotka on toteutettava tietyillä erityisillä tuotantoaloilla.

48 Unionin tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että kyseisellä säännöksellä rajoitutaan säätämään työnantajalle asetettavasta yleisestä turvallisuusvelvollisuudesta ottamatta kantaa tämän vastuun muotoon (tuomio 14.6.2007, komissio v. Yhdistynyt kuningaskunta, C-127/05, EU:C:2007:338, 42 kohta).

49 Näin ollen on niin, että – kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 39 kohdassa ja kuten Euroopan komissio väittää – – vaikka direktiivissä 89/391 viitataan työnantajan vastuuta koskevaan periaatteeseen ja säädetään työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelua koskevista yleisistä velvoitteista kaikissa työhön liittyvissä tilanteissa, siihen ei sisälly mitään erityissäännöstä, joka koskisi niitä oikeussuojakeinoja, joilla työnantaja voidaan saattaa vastuuseen siitä, että hän on laiminlyönyt kyseisten velvoitteiden noudattamisen, koskevia menettelysääntöjä.

50 Vastaavasti on niin, että vaikka perusoikeuskirjan 31 artiklassa, johon kansallinen tuomioistuin viittaa ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksensä yhteydessä, 1 kohdassa määrätään, että ”jokaisella työntekijällä on oikeus terveellisiin, turvallisiin ja ihmisarvoisiin työoloihin ja työehtoihin”, siinä ei täsmennetä tarkemmin menettelysääntöjä, jotka koskevat oikeussuojakeinoja, jotka ovat käytettävissä silloin, kun työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelua ei ole taattu.

51 Koska unionin oikeudessa ei yhdenmukaisteta menettelyjä, joita sovelletaan työnantajan vastuun syntymiseen siinä tapauksessa, että direktiivin 89/391 4 artiklan 1 kohdan ja 5 artiklan 1 kohdan vaatimuksia ei ole noudatettu, kyseiset menettelyt kuuluvat jäsenvaltioiden sisäiseen oikeusjärjestykseen jäsenvaltioiden menettelyllistä itsemääräämisoikeutta koskevan periaatteen nojalla, kunhan ne eivät kuitenkaan ole epäedullisempia kuin samankaltaisia kansallisen oikeuden piiriin kuuluvia tilanteita koskevat menettelyt (vastaavuusperiaate) ja kunhan ne eivät ole sellaisia, että unionin oikeudessa tunnustettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. analogisesti tuomio 11.4.2024, Air Europa Líneas Aéreas, C-173/23, EU:C:2024:295, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Lisäksi unionin tuomioistuin on myös todennut, että kun unioni ei ole antanut asiasta säännöksiä, jäsenvaltioiden asiana on myös antaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään oikeusvoiman periaatteen soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt jäsenvaltioiden menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla mutta kuitenkin noudattaen vastaavuus- ja tehokkuusperiaatetta (tuomio 24.10.2018, XC ym., C-234/17, EU:C:2018:853, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Kun jäsenvaltiot määrittelevät direktiivillä 89/391 myönnettyjen oikeuksien suojaamisen varmistamiseksi tarkoitettuja oikeussuojakeinoja koskevat menettelysäännöt, niiden on etenkin taattava tehokkaita oikeussuojakeinoja ja puolueetonta tuomioistuinta koskevan oikeuden kunnioittaminen; kyseinen oikeus vahvistetaan perusoikeuskirjan 47 artiklassa, jossa toistetaan tehokasta tuomioistuimen antamaa oikeussuojaa koskeva periaate. Jäsenvaltioiden on siis

varmistettava, etteivät kyseisessä direktiivissä säädettyjen velvoitteiden noudattamatta jättämiseen perustuvien oikeussuojakeinojen käyttämistä koskevat konkreettiset säännöt vaikuta suhteettomasti perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitettuun oikeuteen tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa (ks. analogisesti tuomio 12.1.2023, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, 50 ja 51 kohta).

54 Tämä oikeus muodostuu eri osatekijöistä, joihin kuuluu muun muassa oikeus tulla kuulluksi. Tältä osin unionin tuomioistuin on jo todennut, että tehokasta muutoksenhakua tuomioistuimessa koskevan perusoikeuden vastaista olisi se, että tuomioistuimen päätöstä perusteltaisiin tosiseikoilla ja asiakirjoilla, joihin asianosaiset tai yksi niistä ei ole voinut tutustua ja joihin ne eivät näin ollen voineet ottaa kantaa (ks. vastaavasti tuomio 25.4.2024, NW ja PQ (Turvallisuusluokitellut tiedot), C-420/22 ja C-528/22, EU:C:2024:344, 106 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

55 Siltä osin kuin rikostuomioistuimen tehtävänä on ratkaista kysymys siviilioikeudellisesta vastuusta, joka aiheutuu teoista, joista syytettyä syytetään, tämän vastuun toteamista koskevia vaatimuksia ajavien asianosaisten oikeutta tulla kuulluksi kuitenkin loukattaisiin, jos heidän olisi mahdotonta ottaa kantaa edellytykseen, joka on välttämätön tämän vastuun syntymiselle, ennen kuin asiaa käsittelevä tuomioistuin on ratkaissut tämän edellytyksen lopullisesti. Tällaisessa tapauksessa sillä, että kyseiset asianosaiset voisivat ottaa kantaa työnantajan vastuuseen tuomioistuimessa, ei itseasiassa olisi mitään tehokasta vaikutusta.

56 Näin olisi, jos tällaisen edellytyksen osalta tehtävä ratkaisu ratkaistaisiin tuomiolla, joka sitoo tuomioistuinta, jonka on lausuttava tästä vastuusta, toisessa tuomioistuimessa, jossa asianosaiset eivät voineet olla läsnä ja jossa niillä ei ainakaan ollut tosiasiallista mahdollisuutta esittää argumenttejaan.

57 Jos asiaosaisilla sen sijaan on ollut tällainen oikeus ja erityisesti, jos heillä on ollut mahdollisuus esittää argumenttinsa, sillä, että he eivät käyttäneet tätä oikeutta, ei ole merkitystä.

58 Nyt käsiteltävässä asiassa kansallisen tuomioistuimen on tutkittava, oliko uhrin oikeudenomistajilla, jotka ovat asianomistajina rikostuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä, ollut oikeus tulla kuulluksi hallintotuomioistuimessa erityisesti siltä osin kuin on kyse pääasiassa kyseessä olevan tapahtuman lopullisesta luonnehtimisesta työtapaturmaksi.

59 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 89/391 1 artiklan 1 ja 2 kohtaa sekä 5 artiklan 1 kohtaa, luettuina yhdessä tehokkuusperiaatteen ja perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, sellaisena kuin kyseisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuin on sitä tulkinnut, jonka nojalla hallintotuomioistuimen lainvoimainen ratkaisu, joka koskee tapahtuman luonnehtimista työtapaturmaksi, on oikeusvoimainen rikostuomioistuimessa, jonka on lausuttava teoista, joista syytettyä syytetään, johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta, jos tämän lainsäädännön mukaan kyseisen tapahtuman uhriksi joutuneen työntekijän oikeudenomistajia ei voida kuulla missään menettelyissä, joissa ratkaistaan, onko tällainen työtapaturma tapahtunut.

Toinen kysymys

60 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä, onko unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatetta tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka nojalla yleiset kansalliset tuomioistuimet eivät voi jäseniään koskevan

kurinpitomenettelyn uhalla jättää viran puolesta soveltamatta kyseisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuimen ratkaisuja, vaikka ne katsovat unionin tuomioistuimen tulkinnan perusteella, että näissä ratkaisuissa loukataan oikeuksia, joita yksityisillä on direktiivin 89/391 nojalla.

61 Aluksi on huomattava, että kansallisen tuomioistuimen, joka on käyttänyt sille SEUT 267 artiklan toisessa kohdassa annettua mahdollisuutta, on tapauksen niin vaatiessa sivuutettava ylemmän kansallisen tuomioistuimen arvioinnit, jos se katsoo unionin tuomioistuimen tekemän tulkinnan perusteella, että ne eivät ole unionin oikeuden mukaisia, ja tapauksen niin vaatiessa jätettävä soveltamatta kansallista oikeussääntöä, jonka mukaan sen on noudatettava tämän ylemmän tuomioistuimen ratkaisuja (tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

62 Tältä osin unionin tuomioistuin on myös katsonut, että tätä sovelletaan muun muassa silloin, kun yleistä tuomioistuinta sitoo kansallisen perustuslakituomioistuimen ratkaisu, jonka se katsoo olevan unionin oikeuden vastainen (ks. vastaavasti tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, 76 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

63 Tässä yhteydessä on muistutettava, että unionin oikeuden mukaisen tulkinnan periaate edellyttää, että kansalliset tuomioistuimet tekevät toimivaltansa rajoissa kaiken mahdollisen ottamalla huomioon kansallisen oikeuden kokonaisuudessaan ja soveltamalla siinä hyväksyttyjä tulkintatapoja taatakseen kyseessä olevan direktiivin täyden tehokkuuden ja päätyäkseen ratkaisuun, joka on direktiivillä tavoitellun päämäärän mukainen. Vaatimus tällaisesta unionin oikeuden mukaisesta tulkinnasta sisältää muun muassa kansallisille tuomioistuimille velvollisuuden muuttaa tarvittaessa vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jos se perustuu sellaiseen kansallisen oikeuden tulkintaan, joka ei sovi yhteen direktiivin tavoitteiden kanssa (tuomio 6.11.2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, 59 ja 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

64 Kansallisen tuomioistuimen mahdollisen kurinpitovastuun syntymisen osalta unionin tuomioistuin on todennut, että unionin oikeus on esteenä kansalliselle lainsäädännölle tai käytännölle, jonka mukaan kansallinen tuomari voi joutua kurinpidolliseen vastuuseen aina, kun hän ei noudata kansallisen perustuslakituomioistuimen ratkaisuja (ks. vastaavasti tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

65 Kun kyse on kurinpidollisesta vastuusta, johon yleisten tuomioistuinten tuomarit voivat joutua, mikäli he jättävät noudattamatta kansallisen perustuslakituomioistuimen ratkaisuja, tuomioistuinten riippumattomuuden turvaaminen ei voi johtaa muun muassa siihen, että suljettaisiin täysin pois se, että näiden tuomareiden kurinpidollinen vastuu voisi tietyissä täysin poikkeuksellisissa tapauksissa, kuten vakavien ja täysin anteeksiantamattomien menettelytapojen tapauksessa, syntyä heidän tekemiensä ratkaisujen perusteella (ks. vastaavasti tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

66 Tämän riippumattomuuden säilyttämiseksi on kuitenkin olennaisen tärkeää, että yleisten tuomioistuinten tuomareita vastaan ei käynnistetä kurinpitomenettelyjä eikä heille määrätä kurinpitoseuraamuksia sen vuoksi, että he ovat käyttäneet SEUT 267 artiklan mukaista

mahdollisuutta saattaa asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, mikä kuuluu heidän yksinomaiseen toimivaltaansa (ks. vastaavasti tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, 83–85 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

67 Edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatetta on tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka nojalla yleiset kansalliset tuomioistuimet eivät voi jäseniään koskevan kurinpitomenettelyn uhalla jättää viran puolesta soveltamatta kyseisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuimen ratkaisuja, vaikka ne katsovat unionin tuomioistuimen tulkinnan perusteella, että näissä ratkaisuissa loukataan oikeuksia, joita yksityisillä on direktiivin 89/391 nojalla.

Oikeudenkäyntikulut

68 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä 12.6.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/391/ETY 1 artiklan 1 ja 2 kohtaa ja 5 artiklan 1 kohtaa, luettuina yhdessä tehokkuusperiaatteen sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa,**

   on tulkittava siten, että

   ne ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, sellaisena kuin kyseisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuin on sitä tulkinnut, jonka nojalla hallintotuomioistuimen lainvoimainen ratkaisu, joka koskee tapahtuman luonnehtimista työtapaturmaksi, on oikeusvoimainen rikostuomioistuimessa, jonka on lausuttava teoista, joista syytettyä syytetään, johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta, jos tämän lainsäädännön mukaan kyseisen tapahtuman uhriksi joutuneen työntekijän oikeudenomistajia ei voida kuulla missään menettelyissä, joissa ratkaistaan, onko tällainen työtapaturma tapahtunut.

2) **Unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatetta**

   on tulkittava siten, että

   se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka nojalla yleiset kansalliset tuomioistuimet eivät voi jäseniään koskevan kurinpitomenettelyn uhalla jättää viran puolesta soveltamatta kyseisen jäsenvaltion perustuslakituomioistuimen ratkaisuja, vaikka ne katsovat unionin tuomioistuimen tulkinnan perusteella, että näissä ratkaisuissa loukataan oikeuksia, joita yksityisillä on direktiivin 89/391 nojalla.

Allekirjoitukset